

آموزش گردشگری روستائی طبیعت مدار

راهکار پیشگیری مهاجرت جوانان روستای زردوئی استان کرمانشاه

ریحانه شاه ولی^۱، گوران عزیزی^۲، منصور شاه ولی^{۳*}

^۱ دانشجوی دکتری جامعه شناسی دانشگاه الزهراء Reihan.shahvali@gmail.com

^۲ کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز ahooraph@yahoo.com

^{۳*} استاد بخش ترویج و آموزش کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز، shahvali@shieazu.ac.ir

چکیده

جوانان روستای زردوئی در استان کرمانشاه، به دلیل نبود شغل، درآمد، امکان تحصیل و شرایط زندگی، مهاجرت می کنند و تغییرات اقلیمی بر شدت این مهاجرت افزوده است. بنابراین، شیوه هایی را باید برگزید تا آگاهی و علاقه آنان به ماندن در روستا را تقویت نماید. آموزش گردشگری روستائی پیرامون دلایل مهاجرت جوانان از روستا و همچنین ایجاد علاقه در آنها به گردشگری طبیعت مدار در محل روستای آنان همراه با ارائه هنر بومی سرودها یکی از این راهکارهاست، به همین منظور ۷۵ نفر از جوانان روستای زردوئی که از بین ۲۰۸ جوان روستا به طور تصادفی انتخاب شده بودند، در دو گروه تجربی و یک گروه شاهد تقسیم شده و آموزش پیرامون دلایل مهاجرت و علاقه به گردشگری روستائی همراه با نمایش بومی سرودها و رقص گردی فقط در گروه های تجربی اجراء گردید. نتایج نشان داد که این آموزش ها، آگاهی جوانان از دلایل مهاجرت و کسب اشتغال و درآمد از گردشگری طبیعت مدار را به طور معناداری ارتقاء بخشیده و به گردشگری روستائی طبیعت مدار علاقه مند ساخته است، زیرا بسیاری از جوانان راغب نیستند هر کاری را با توصیه های مکرر بزرگسالان دنبال نمایند، اما اگر در قالب هنری سامان یابند چه بسا جوانان برای عمل به این توصیه ها اقدامات لازم را فوراً به عمل آورند. بنابراین، ارتقای آگاهی آنان از فرصت های گردشگری روستائی طبیعت مدار با کمک بومی سرودها، جوانان شرکت کننده در آموزش را به استفاده از امکانات سازگار با طبیعت روستا در راستای توسعه پایدار آن با گردشگری روستائی آگاه و علاقه مند کرده است.

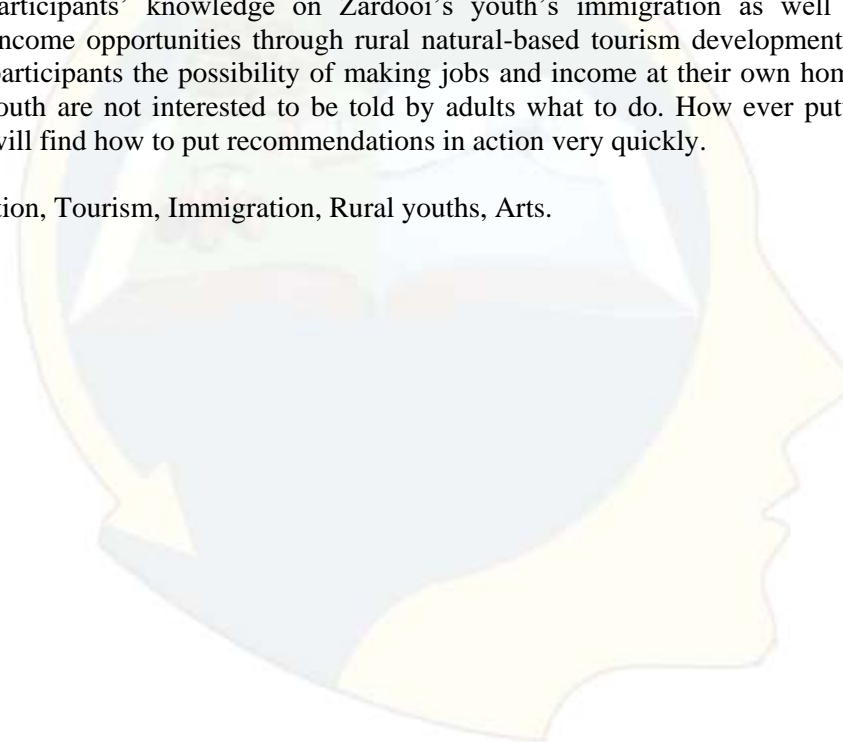
واژه های کلید: آموزش، گردشگری روستائی، جوانان، هنر بومی سرودها.

Rural Natural-based Tourism Education: A pathway to prevent Zardooi's Rural Youth Immigration in the Kermanshah Province

Abstract

Zardooi's rural youth in the Kermanshah province in Iran immigrate from their hometown because of lack of employment and incomes opportunities. Climate change has intensified this situation. As a result, officials are thinking of ways to keep youth interested in staying in villages. One of the ways proposed in this research for this matter is Rural Natural-based Tourism Education (RNTE) through folklores. These folklore singings at times happen while at work in rural areas. To test this assumption, a research was carried out among a random sample of 75 youngsters among a population of 208 individuals. The sample was divided into 3 groups randomly: Two experiment groups and 1 control group. Two educational workshops were held for the experiment groups on education and folklores but the control group only received education session. The results showed significant incensement in participants' knowledge on Zardooi's youth's immigration as well as possible employment and income opportunities through rural natural-based tourism development. So, RNTE made it clear for participants the possibility of making jobs and income at their own hometown. The reason could be youth are not interested to be told by adults what to do. How ever putting it in an artistic way, they will find how to put recommendations in action very quickly.

Keywords: Education, Tourism, Immigration, Rural youths, Arts.

مقدمه

گردشگران با ورود به منطقه هدف، مثلا یک روستا؛ با علاقه‌مندی به دنبال جذابیت‌های طبیعی، فرهنگی، تاریخی و معماری آن هستند. هر قدر غنای این جذابیت‌ها بیشتر باشد، گردشگران زیادتری را جلب می‌کند. هم‌چنین، باعث جذب سرمایه شده و مهم‌تر آنکه از روستاگریزی به طرز چشمگیری، پیشگیری به عمل می‌آورد. از جاذبه‌های گردشگری موجود در روستای زردوئی استان کرمانشاه می‌توان به بافت با ارزش معماری و فرهنگی، طبیعی، تاریخی، صنایع دستی و غذاهای بومی آن اشاره نمود. جوانان روستای زردوئی این میراث‌داران یک قرن گذشته روستا، با وجود پیشرفت روزافزون فناوری‌ها در همه عرصه‌ها به‌ویژه موسیقی؛ به دلیل موقعیت خاص این روستای بکر، به بومی سرودهای آن، علاقه خاص محلی دارند و با شنیدن آن‌ها شور و حال دیگری پیدا می‌کنند. ولی به هر حال به دلیل مهاجرت بی‌رویه جوانان زردوئی در سال‌های اخیر سعی بر آن است تا با کمک این میراث ذوق‌انگیز، هنر و ابتکار آمیخته با فرهنگ و تاریخ مردم گردد، یعنی بومی سرودهای محلی گردد، با توسعه گردشگری روستایی از مهاجرت جوانان آن پیشگیری نمود. زیرا توجه هر گردشگری را جلب کرده و باعث شده تا زردوئی روستایی با ارزش گردشگری شناخته شود. به همین دلیل از اسفندماه سال ۱۳۹۳ پروژه‌های توسعه این روستا آغاز گردید و حفاظت و احیای جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی، تاریخی و معماری آن با شیوه‌های مناسب پیگیری شد (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۹۴). لذا، به نظر می‌رسد این ویژگی‌ها به ماندن روستاییان بویژه جوانان در روستا کمک قابل توجهی نموده و از توان آنان در کمک به گردشگری روستا استفاده می‌نماید. با وجود چنین چشم‌اندازی آینده‌ی جوانان روستا روشن‌تر از همیشه خواهد بود، به همین منظور، با در نظر داشتن موارد فوق، بهبود آگاهی و علاقه جوانان روستای زردوئی نسبت به گردشگری این روستا، هدف یک تحقیق شد که با روش نیمه تجربی و ارائه آموزش همراه با هنر بومی سرودها از مهاجرت جوانان پیشگیری کرد. طی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۳ تعداد خانوار ساکن روستای زردوئی در استان کرمانشاه از ۲۶۰ خانوار به ۱۹۰ خانوار کاهش یافت زیرا این خانوارها به مرکز استان و شهرهای اطراف آن مهاجرت نموده‌اند (دهیاری زردوئی، ۱۳۹۳). این آمار حاکی از آن است که امیدواری‌ها در این روستا به شدت کاهش یافته و اگر ادامه یابد؛ بیم آن می‌رود که در آینده‌ی نه‌چندان دور از سکنه خالی گردد. هر چند بسیاری از مهاجران که در مرکز استان ساکن هستند در روستا خانه‌ی موقتی دارند و به‌صورت فصلی ساکن آن می‌شوند، لیکن باید راهی پیدا کرد تا از روستاگریزی بیشتر جلوگیری شده و حتی شرایط مهاجرت معکوس شود. از آنجا که انگیزه‌های زیستی و اقتصادی مهاجرت در صدر قرار دارد؛ با انجام پروژه‌های احیای بافت ارزشمند گردشگری پس از صرف اعتبارات لازم و ورود گردشگران ایرانی و خارجی به این مکان امید آن می‌رود تا دغدغه‌های روستاییان کاهش یافته و به فکر مهاجرت دائم از روستا نباشند. زیرا نیروی انسانی بویژه جوانان از عوامل مهم و تأثیرگذار توسعه روستایی است. امروزه، جوانان روستایی بخش عمده‌ی جمعیت و نیروی کار جامعه را تشکیل می‌دهند و بازوی کار برای بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی هستند. بنابراین، توجه به نیازهای این قشر و هدایت آنان برای افزایش توانایی‌ها و مهارت‌های فنی و اجتماعی‌شان بر کسی پوشیده نیست (شهبازی، ۱۳۸۴). ولی نقش جوانان در اقتصاد روستایی و کشاورزی کشورهای در حال توسعه، آن‌گونه که شایسته است مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه روستایی و کشاورزی قرار نمی‌گیرد. در حالی که این قشر، سرمایه‌های بالقوه تحول روستا و بخش فعال و اقتصادی آن محسوب می‌شود (Olujide, 2008). زیرا در دوره جوانی، میزان رشد و تحول جسمانی، شناختی و شخصیتی جدی و عمده است (ارتیاعی و همکاران، ۱۳۹۰). به همین دلیل مشارکت جوانان، مهم و ضرورتی برای زندگی اجتماعی محسوب می‌شود (Maria, 2000). قدیری، فعالیت‌هایی را که موجب پررنگ‌تر شدن نقش جوانان روستایی در تحقق توسعه روستایی می‌شود، بر ایجاد تشکل‌های محلی جوانان، بررسی علایق و نگرش آن‌ها در اشتغال روستایی و تنوع آن در مناطق روستایی و تقویت روحیه مشارکتی، زمینه‌سازی برای آموزش مناسب، بررسی عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و حرفه‌ای مؤثر بر نگرش و ایجاد انگیزه در جوانان برای توسعه اشتغال در مناطق روستایی، تاکید دارد (قدیری، ۱۳۸۳). هنگام تغییرات اقلیمی، هدف کشاورزی طبیعت‌مدار، حفظ خاک بارور، امنیت غذایی، تنوع زیستی و محیط‌زیست بوده؛ و برخلاف کشاورزی رایج، می‌تواند چالش‌های تغییرات اقلیمی را کاهش دهد، لذا چنانچه با کنکاش در دانش بومی به معرفی نمونه‌هایی پرداخت که در زمره

انواع کشاورزی‌های طبیعت‌مدار باشد، با مستندسازی و انتقال آن‌ها به نسل آینده می‌توان در راستای کاستن خطرات تغییرات اقلیمی گام برداشت (عزیزی، ۱۳۹۴). تأثیرات این تغییرات بر منطقه اورامانات و روستای زردویی نیز قابل مشاهده است که اغلب به صورت کم‌آب شدن چشمه‌ها و کاهش چرای دام‌ها و کاهش تولیدات لبنی آنان است. در چنین شرایطی، رعایت کشاورزی طبیعت‌مدار توسط مردمان این خطه می‌تواند برای بازگرداندن شرایط عادی و کاستن مهاجرت کارساز باشد. با توجه به این‌که هر روز از بومیانی که سالیان سال به کمک دانش خود توانسته‌اند خود را با تغییرات اقلیمی سازگار نمایند کاسته می‌شود؛ باید به نحوی آگاهی‌های موجود را به نسل‌های آینده منتقل کرده و برای این منظور باید از شیوه‌هایی کمک گرفت که میزان آگاهی و علاقه جوانان به دانش بومی طبیعت‌مدار را تقویت نماید. یکی از این شیوه‌ها، استفاده از بومی‌سرودها است. آنچه تأثیرگذاری بومی‌سرودها را افزایش می‌بخشد ذوق هنری در این بومی‌سرودها و هم‌خوانی اشعار با کارهایی است که بومیان ضمن کار به سرودن به آن‌ها مشغول می‌شوند. تولیدکنندگان فیلم‌های مستند نظیر کیت ویلیامز (Citt Williams) در راستای بکارگیری هنر برای ترسیم تغییرات اقلیمی و رویکرد بومیان قبایل مختلف جهان برای سازگاری با این تغییرات و کاستن پیامدهای منفی آن‌ها مثل مهاجرت با کمک دانش بومی، این تأثیرگذاری هنر را نیز تأیید می‌کند. لذا از بومی‌سرودها به عنوان یک منبع هنری و اجزای موسیقایی آنها برای ایجاد آگاهی و علاقه‌مندی و به منظور کمک به قشر جوان برای سازگاری با تغییرات اقلیمی در روستای زردویی می‌توان کمک گرفت. اگر چه بومی‌سرودها، همچون دیگر انواع شعر عامه، گوینده، سراینده و تاریخ‌پیدایش مشخصی ندارند، اما از زمان پیدایش بشر، این ترانه‌ها در روح و جان مردم ریشه دارند (ذوالفقاری و احمدی، ۱۳۸۸). هم‌چنین، بومی‌سرودها پیام‌آور صلح و دوستی و پیوند جوامع هستند؛ هم‌چنین، مانع خصومت و کینه شده و قلب‌های ناآشنا را پیوند می‌زند. ارزش این نوع سرودها به حدی است که منبع الهام بسیاری از آثار مشهور و پرآوازه در طول تاریخ و الگویی برای موسیقی‌دانان و هنرمندان در آثار هنری آنان بوده است. بسیاری از نقاشان، هنرمندان، نویسندگان و حتی فلاسفه تحت تأثیر مستقیم بومی‌سرودها قرار گرفته‌اند (همایونی، ۱۳۷۹).

فعالیت‌های طبیعت‌مدار روستای زردویی به عنوان جاذبه‌های گردشگری عبارتند از (عزیزی، ۱۳۹۴):

- پخت نان سنتی تیری - ساجی با نشان زردویی (اقتصادی - فرهنگی)
- معماری سنتی دیوارهای سنگی (بافت با ارزش) گلی با سقف گلی و الوار چوبی (فرهنگی - معماری)
- قرآن تاریخی بائن، امام‌زاده نامه‌مه‌واران، چشمه‌های دیدنی روستا، پوست بز فرآوری شده به عنوان آب‌سرد کن طبیعی و صنایع دستی (تاریخی، فرهنگی و طبیعی)
- بومی‌سرودهای زردویی و رقص‌های گردی (فرهنگی)

اولین جاذبه گردشگری روستای زردویی نحوه و کیفیت پخت نان سنتی است. تیر چوبی خمیربازکن و سطح چوبی بر سه‌پایه از چوب‌های محل ساخته می‌شود و بومیان زردویی با سلیقه‌ی خاص به ساخت این وسایل اقدام می‌کنند. در تهیه خمیر نان، گیاهان معطر و دارویی نظیر پونه، ادویه‌کوهی، تره‌کوهی، آویشن و نعناع که به خمیر نان اضافه می‌شود، یک نان ارگانیک است و کسانی که نتوانند از جوشانده و دم‌کرده‌ی این گیاهان استفاده کنند با مصرف این نان طبیعی از خواص دارویی آنها بهره‌مند می‌شوند. در این فعالیت، علاوه بر اشتغال جوانان، زنان سرپرست خانواده نیز به فعالیت می‌پردازند. کیفیت این نان به سلامت جامعه نیز کمک می‌کند؛ زیرا مصرف محصولات ارگانیک در مقایسه با دیگر محصولات، در سبب غذایی کم است ولی با افزودن این مواد ارگانیک محلی به نان، این امر را بهبود می‌یابد. در راستای توسعه تولید این نان سنتی، کارگاه‌های نان سنتی با نشان زردویی در شهرستان‌های مرودشت فارس، رودبار، لاهیجان و لوئاشان گیلان؛ زاهدان سیستان و بلوچستان؛ شهر ایلام؛ یاسوج کهگیلویه و بویراحمد؛ و بندرعباس هرمزگان افتتاح گردیده است. از دیگر جاذبه‌های گردشگری روستای زردویی است که دیوارهای سنگی خانه‌ها با نمای پلکانی است و عموماً سنگ آنها از همان محل تهیه شده یا از اطراف به محل آورده شده‌اند؛ نمای زیبا، طبیعی و هماهنگ با بافت کوهستانی اطراف روستا سبب می‌شود تا یک این

بافت با ارزش تلقی شود؛ در واقع معماری سنتی و طبیعت‌مدار روستای زردوئی توجه کارشناسان سازمان گردشگری را جلب نموده و زمینه جذب گردشگران و آبادانی هرچه بیشتر روستای زردوئی را فراهم آورده است. به همین دلیل، روستای زردوئی در سال ۱۳۹۰ از طرف سازمان گردشگری و میراث فرهنگی کشور، روستایی با بافت بارز شناخته شد و بودجه‌ی چهل میلیارد ریالی برای ۱۰ سال برای این کار در نظر گرفته شده است. کارشناسان بنیاد مسکن استان کرمانشاه و تهران پس از مراجعه به روستای زردوئی و مشاهده خانه‌های قدیمی با بافت سنتی، نقشه‌ها، طرح‌ها و زمینه‌های صرف این بودجه را فراهم آورده‌اند. دیگر جاذبه‌ی گردشگری روستای زردوئی قرآن تاریخی باین است که بر پوست آهو نگاشته شده؛ تاریخ‌نگاران تاکنون تاریخ دقیقی را برای آن مشخص نکرده‌اند. در میان اهالی روستا این داستان رایج است و حتی به صورت افسانه درآمده است که در زمان حکمرانی خوانین بر مردم منطقه جانور و اورامانات به دلیل عدم پیروی آنان از فرامین و دستورات حکومت مرکزی و وخیم شدن آن، حکومت وقت تصمیم می‌گیرد مواضع آن‌ها را بمباران نماید که یکی از هواپیماها بر فراز آسمان زردوئی با رها کردن بمب، مسجد روستا را مورد هدف قرار داده و ۱۷ نفر در زیر آوار مسجد جان می‌سپارند. پس از مدتی اهالی روستا قرآن را سالم و بدون خدشه پیدا می‌کنند که موجب شگفتی روستائیان می‌شود. لذا آنان معتقدند صفت باین به معنای «جاوید» شایسته این نسخه قرآن است، زیرا، این قرآن ارزشمند که برگ‌های آن طلاکوب است بارها مورد سرقت افراد سودجو نیز قرار گرفته، ولی راه به جایی نبرده‌اند. جاذبه دیگر گردشگری، آب سرد کن طبیعی یا «کنه» است که پس از ذبح حیوان (بز)، با مهارت مردان قصاب یک پوست سالم بدون چاقو خوردگی و پارگی تحویل زنان روستایی می‌شود. آنان، پوست را برای سه‌الی چهار روز در تابستان و یک هفته در زمستان پس از نمک زدن در داخل نابلون می‌گذارند و در جای نسبتاً گرم نگهداری می‌کنند؛ سپس موهای آن را با دست می‌زدایند و آنگاه می‌شویند و به آن پوست انار خشک شده (تال) می‌زنند و مجدداً به آن نمک زده و برای سه تا چهار روز دیگر نگهداری می‌کنند و در نهایت اگر سوراخی یا پارگی در آن دیده شود آن را مسدود می‌کنند. برای آب‌بندی و آزمایش نهایی کنه (پوست) برای یک ماه در آن آب می‌ریزند و پس از شستن نهایی، در آن آب سرد چشمه می‌ریزند و برای مصرف آب همیشه خنک، مورد استفاده قرار می‌دهند. از دیگر جاذبه گردشگری روستای زردوئی، چشمه‌هایی است که قبل از لوله‌کشی آب، مملو از زنان و دخترانی در اطراف آنها بوده که دست به دست و کنه به دوش برای برداشت آب به آن‌ها مراجعه می‌کردند. یکی از این چشمه‌ها به کان ق تل هم‌چنان معروف است که بنا به گفته بسیاری از اهالی روستا در آن ماهی زنده نیز دیده شده و حاکی از وجود حیات در این چشمه است. هم‌چنین میل‌گردی به طول ۱۲ متر را در خود ناپدید کرده است؛ و تصور می‌شود این چشمه دهانه‌ی ورودی یک غار عظیم آبی باشد. این چشمه را از ظرفیت‌های طبیعی برای جذب گردشگر می‌دانند.

اما از پرجاذبه‌ترین نوع گردشگری زردوئی، بومی سرودها است. ممکن است مثل‌ها، چیستان و دوبیتی‌ها تاریخچه معینی داشته باشند؛ اما تاریخچه دقیق پیدایش بومی سرودها مشخص نیست؛ زیرا بسیاری از واژگان و الفاظ آن‌ها در زبان ایرانی باستان و اوستایی و یا حتی ماقبل آن ریشه دارد. بسیاری از محققان تاریخ، پیدایش خط و کتابت را ۳۰۰۰ تا ۴۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح تخمین می‌زنند (عمرانی، ۱۳۸۱) و بدیهی است تا قبل از این تاریخ، ادبیات ایران زمین شفاهی بوده است، لذا می‌توان ادبیات آن را دوران ادبیات شفاهی دانست و بی تردید بومی سرودها بخشی از ادبیات آن دوران است. این ترانه‌های محلی زاده‌ی ذهن خلاق و تسکین دهنده‌ی آلام و رنج‌های ناشی از کار و تلاش زندگی فردی و جمعی است که هنگام کار در مزارع، ماهیگیری، گله‌دار، کشاورزی و غیره یک نفر به فراخور کار، نغمه‌هایی را زمزمه می‌کند و گروهی موافق حال و شعر او به زمزمه‌های پاسخ می‌دهند. گاهی همراهی موسیقی با ترانه‌ها، سبب فراگیر شدن آن بر سر زبان‌ها می‌گردد (عزیزی، ۱۳۹۴). این بومی سرودها از جاذبه‌های فرهنگی - اجتماعی روستای زردوئی در کنار متعلقاتی مثل نی محلی (شمشال) و رقص‌های همراه آن می‌تواند نظر گردشگران داخلی و خارجی را جلب نماید کما این که پیش از این توانسته است نظر بسیاری از خاورشناسان و گردشگران را از نقاط مختلف جهان متوجه خود کرده است. آنچه گیرایی و جذبه‌ی این بومی سرودها را به عنوان فعالیت طبیعت‌مدار بیش از پیش محسوب می‌کند وجود واژگانی برای حفظ طبیعت در آن هاست که حاکی از توجه خاص

بومیان نسل‌های پیشین به فعالیت‌های طبیعت‌مدار بوده که در قالب این سرودها سینه به سینه و نسل به نسل به فرزندانشان منتقل شده است. بومی سرودها وقتی به همراه فعالیت‌های خاص سروده شوند، بومی سرودهای کار نامیده می‌شود. در گذشته، بومیان زردوئی هنگام کار این دو را کنار هم می‌گذازند؛ از فعالیت‌های طبیعت‌مدار به همراه خواندن بومی سرودهای طبیعت‌مدار، می‌توان این گونه برداشت کرد که بومیان می‌خواستند با زمزمه ایبائی سرشار از پند و اندرز، به آیندگان بگویند: ما ضمن استفاده از طبیعت، آن را حفظ کردیم شما نیز این امر خطیر را به درستی انجام دهید.

روش پژوهش

۱. منطقه مورد پژوهش

موقعیت تاریخی جغرافیایی. روستای زردوئی منطقه این کوهستانی و صعب‌العبور است و در ادوار مختلف، بکر باقی مانده است. این روستا در زمان ساسانیان از نقاط استراتژیک هورامان و در لشکرکشی سپاه اسلام به منطقه زردوئی و درگیری با سپاه زردشت در قلاهی‌گه‌وران (قلعه‌ی گبران)، تعداد اندک سپاهیان قه‌شه (از سرداران زردشت) در مقابل سپاه عظیم اسلام مقاومت از خود نشان دادند، به طوری که سپاه اسلام پس از سه تا چهار بار حمله سرانجام برای بار پنجم کنترل منطقه را بدست آورد. پس از آن، مردم این دیار مسلمان می‌شوند و حضرت عبدالله زردوئی برای مردم، مسجدی را بنا می‌نهد که از آن زمان به نام ایشان است. بر اساس آمار اداره منابع طبیعی شهرستان پاوه مساحت ۴۷۹۰ هکتار از کل مساحت زردوئی، منابع طبیعی است. اصلی‌ترین عرصه‌های زردوئی را جنگل‌های درختان بنه، بلوط، گلابی کوهی، زالزالک و غیره تشکیل می‌دهد که زیبایی خاصی به طبیعت این دیار می‌بخشند. بومیان با ساختن تراس‌ها در دامنه‌ی کوه‌های همجوار و نیز در بیلاق، قشلاق و اطراف رودخانه مساحت باغات فقط ۹۰ هکتار است که در منطقه در نوع خود بی‌نظیر است. درصد زیادی از درختان باغات زردوئی را انار تشکیل می‌دهد که بیشتر ارقام آن از باغات ساوه و بومی اصلاح شده است.

موقعیت فرهنگی. برخی از زبان‌شناسان، زبان کُردی را زبان شعر، و برخی، زبان موسیقی می‌دانند، اما می‌توان گفت این زبان، زبان شعر و موسیقی است که از این نگاه، گورانی‌ها یا ترانه‌های عامیانه از جلوه‌های زیبای تلفیق شعر و موسیقی بوده و بخش وسیعی از موسیقی مردم کُرد است که عناصر و اجزای کلامی و ریتمی آنها، تصویری از فرهنگ ملی این قوم را به نمایش می‌گذارد و ارزش‌های معنوی فراوانی دارد. در متن و محتوای اشعار برخی از این ترانه‌ها، پیام‌ها و پندهایی آن‌چنان گیرا و پر ارزش دیده می‌شود که مراتب عزت نفس، شخصیت و کرامت عامه مردم یک سرزمین را نشان می‌دهد و نمایانگر خاستگاه‌های اصیل فرهنگی و مردمان آن سرزمین است. در همه‌ی این دیدگاه‌ها پیرامون این ترانه‌ها، عناصر مشترکی وجود دارد که سیر اصلی و مهم آنها، جوشش، رویش و بالاش هنر از درون جامعه است؛ نکته‌ای که همه‌ی اندیشمندان بر آن تأکید دارند (پناهی‌سمنانی، ۱۳۷۶). گورانی‌ها هم‌چنین، در اظهار احساس و حالات روحی عامه مردم کُرد ریشه دارد. درباره منشأ این نوع ترانه نظرات گوناگونی مطرح است؛ برخی نخستین ترانه‌ها را ترانه‌ی کار و کشاورزی می‌دانند و برخی دیگر، ترانه‌های مذهبی را مقدم می‌دانند (سلیمی، ۱۳۹۳). گورانی کُردی نه تنها به طور نسبی زبان و ادبیات کُردی را از گزند روزگار محفوظ داشته، بلکه گلستان رنگارنگ این مرز و بوم را زنده و پربار و پرطراوت نگه داشته است. رالف سولیکی، کُردشناس آمریکایی می‌نویسد: گورانی کُردی نه تنها فولکلور کُردی را پاس داشته، بلکه توانسته خود را از نفوذ آوازه‌های بیگانه رها سازد. از ویژگی‌های شایان توجه این‌که، کُردها بر این باورند که آفرینش اثر هنری و اجرا و انجام آن، شایستگی، ذوق و استعداد وافر می‌طلبد تا مورد پذیرش و ستایش همگان قرار گیرد. همراه با ترانه خوانی از شمال که نوعی ساز بادی و گونه‌ای نی فلزی است و از قدیمی‌ترین و رایج‌ترین سازهای کُردستان است، استفاده می‌شود. شمال در واقع همان نی چوپان است و مقام‌ها و نواهای محلی با آن اجرا می‌شود. شمال در مراسم شادی همراه با آواز و انجام رقص کُردی، گاه با تنبک و دف و یا تک‌نوازی به کار می‌رود. این ساز در مراسم عزاداری نیز کاربرد دارد. از برنج یا مسوار (لوله فلزی) ساخته می‌شود و از لحاظ نوع صدا و پخش صدا در زمره سازهای بم با طنین خاص است (بوستان و درویشی، ۱۳۷۰).

موقعیت اقتصادی. روستای زردویی (روان) از توابع بخش باینگان، شهرستان پاوه در استان کرمانشاه است که ۱۲۰ کیلومتر از مرکز استان فاصله دارد. به دلیل جغرافیای سخت و کوهستانی، اکثر قریب به اتفاق ساکنان آن به دامداری و باغداری مشغولند و از نظر زمین‌های کشاورزی فقیر بوده و لذا بومیان منطقه با تلاش‌های طاقت‌فرسا و فوق‌العاده و اعمال سلیقه توانسته‌اند باغ‌های بسیار زیبا را در پای کوه‌ها احداث نمایند. لذا دانش بومی طبیعت‌مدار در این منطقه منحصر به فرد است که بومیان روستا در طول سالیان طولانی با آن به زندگی ادامه می‌دهند.

۲. جمعیت مورد پژوهش. جامعه آماری این تحقیق، جوانان روستای زردویی است؛ طبق آخرین آمار، روستای زردویی ۲۴۵ خانوار و ۱۰۰۸ نفر جمعیت داشته که ۲۰۸ نفر را جوانان تشکیل می‌دهند (دهیاری زردویی، ۱۳۹۳)؛ از کل جامعه آماری جوانان، ۷۵ نفر با نمونه‌گیری تصادفی ساده برای تحقیق دعوت شدند.

۳. پرسش‌های پژوهش. این پرسش‌ها عبارتند از:

- ۱) آیا بومی‌سرودها، می‌توانند آگاهی جوانان از دلایل مهاجرت جوانان روستای زردویی را ارتقاء بخشد؟
- ۲) آیا بومی‌سرودها، می‌توانند آگاهی جوانان از گردشگری طبیعت‌مدار روستای زردویی را ارتقاء بخشد؟

۴. ابزار پژوهش. آگاهی و علاقه از اموری کیفی هستند که برای سنجش آن‌ها ابزارهای ویژه‌ای ضروری هستند. محققان علوم اجتماعی سعی کرده‌اند که برای سنجش این نوع ویژگی‌های افراد به طراحی و ابداع ابزارهای خاص بپردازند (حافظ‌نیا، ۱۳۸۶). به همین منظور، پرسشنامه‌ای برای سنجش آگاهی جوانان روستای زردویی از دلایل مهاجرت و ارتقای آن از گردشگری طبیعت‌مدار برای پیشگیری از مهاجرت جوانان با کمک بومی‌سرودها طراحی گردید. روایی و پایایی وسیله آزمون، به این شرح است: برای روایی پرسشنامه، چند نسخه از آن بین افراد صاحب‌نظر توزیع شد تا پس از مطالعه دقیق، اصلاحات مورد نیاز لحاظ شود. برای پایایی، ۳۰ پرسشنامه بین جوانان روستای دودان که مشابه‌ترین جامعه و خارج از روستای زردویی بود، قرار داده شد. آلفای گویه‌هایی که برای سنجش هر دسته متغیر در این تحقیق طراحی گردید، ۰/۸۱ تا ۰/۹۳ به دست آمد.

۵. اهداف پژوهش. طرح نیمه‌تجربی برای انجام این تحقیق انتخاب گردید. دلیل اصلی این انتخاب، نامناسب بودن روش‌های تجربی حقیقی برای مطالعه رفتار انسان در موقعیت‌های طبیعی است؛ زیرا در یک تحقیق کاملاً تجربی که موقعیت کاملاً تحت کنترل قرار می‌گیرد اگر آزمودنی انسان باشد به ندرت از او رفتاری واقعی سر می‌زند. در طرح نیمه‌تجربی که معمولاً در شرایط واقعی و حقیقی اجتماعی بکار می‌رود، امکان کنترل کلیه متغیرها در حوزه تجربی وجود ندارد ولی برخی از آن‌ها را می‌توان کنترل نمود (نادری و سیف‌نراقی، ۱۳۷۶). از جمله مطالعاتی که در آن‌ها از طرح نیمه‌تجربی استفاده شده است، مطالعه مشفق و شاه‌ولی (۱۳۸۴) برای بررسی نقش کاریکاتور در تغییر نگرش کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی شیراز نسبت به کشاورزی پایدار است که یافته‌های آن نشان می‌دهد کارگاه‌های آموزشی نیمه‌تجربی برگزار شده، تأثیر معنی‌داری در تغییر نگرش کارشناسان شرکت‌کننده داشته است؛ هم‌چنین مطالعه کاوریزاده (۱۳۷۹) نشان می‌دهد بهره‌برداران شرکت‌کننده در کارگاه‌های آموزشی نیمه‌تجربی مدیریت مراتع مرتعداران استان ایلام، توانایی تصمیم‌گیری مطلوب‌تر مدیریت مراتع‌شان را کسب کرده‌اند. در مطالعات شاه‌ولی و چهارسوقی امین (۱۳۷۹) و شاه‌ولی و ابراهیمی (۱۳۹۱) نیز از این نوع طرح استفاده شده است. جوانان روستایی شرکت‌کننده در آموزش، که ۷۵ بوده، در دو گروه تجربی و یک گروه شاهد به شرح زیر تقسیم شدند:

جدول ۱. طرح آموزش‌های کارگاهی

گزینه‌ش	گروه	پیش‌آزمون	متغیر مستقل	پس‌آزمون
تصادفی	تجربی ۱	پیش - آزمون	X + E	پس‌آزمون
تصادفی	شاهد	-	E	پس‌آزمون
تصادفی	تجربی ۲	-	X + E	پس‌آزمون

اقتباس از نادری و سیف‌نراقی، ۱۳۷۶، اجرای بومی سرودها = X، اجرای آموزش = E

۶. متغیرهای پژوهش. در حالی که متغیر وابسته نمره آزمون یا امتحان، تعداد اشتباهات و یا میزان سرعت در اجرای یک فعالیت است، در پژوهش‌های تربیتی و رفتاری، میزان تغییراتی که در توانایی فراگیران در اثر نفوذ متغیرهای مستقل به وجود می‌آید، متغیرهای وابسته خوانده می‌شود (نادری و سیف‌نراقی، ۱۳۷۶). بر این اساس متغیرهای وابسته این پژوهش شامل: الف) آگاهی جوانان روستای زردوئی از دلایل مهاجرت جوانان روستایی مثل میزان بیکاری؛ امکانات گردشگری طبیعت‌مدار روستا نظیر پخت نان سنتی با نشان زردوئی، معماری سنتی و چشمه‌ها، و اماکن دیدنی طبیعی روستا. ب) علاقه‌مندسازی جوانان زردوئی به ماندن در روستای محل زندگی و اشتغال به گردشگری طبیعت‌مدار از طریق پخت نان سنتی با نشان زردوئی، معماری سنتی و چشمه‌ها و اماکن دیدنی طبیعی روستای زردوئی. محتوای آموزش به عنوان متغیر وابسته شامل مواد و شیوه در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. محتوای برنامه کارگاه‌های آموزشی

زمان / دقیقه	روش / وسیله آموزشی	محتوای آموزشی موردنظر
۲۰	ارائه آمار و تصاویر وضعیت مهاجران از روستا از لحاظ اشتغال و غیره	ارائه آمارهای مهاجرت و وضعیت مهاجران از روستای زردوئی و امکان برنامه توسعه روستا در سال‌های آینده
۲۰	نمایش فیلم همراه با توضیحات لازم نمایش عکس و فیلم همراه با شرح و ارائه مزایای اقتصادی پخت نان سنتی	پخت نان سنتی با نشان زردوئی برای: - آشنایی با ملزومات پخت نان سنتی - طبیعت‌مدار بودن نان سنتی زردوئی - توجیه اقتصادی پخت نان سنتی
۲۰	نمایش عکس همراه و فیلم همراه با توضیحات	معرفی معماری سنتی روستا برای آشنایی با - مصالح مورد نیاز معماری سنتی - دلایل طبیعت‌مداری معماری سنتی - معماری سنتی روستا از نظر گردشگری و توجیه اقتصادی

متغیر مستقل این تحقیق اجرای دو بومی سرود و رقص کُردی ضبط شده با کیفیت مطلوب برای شرکت کنندگان در گروه‌های تجربی ۱ و ۲ بود. دلیل اجرا نکردن زنده آن بود که زمان کارگاه‌ها قابل کنترل باشد و احتمالاً شورحالی که برای افراد به وجود می‌آید بتوان با تنظیم پخش آنها توجه‌ها را به محتواهای آموزش سوق داد.

۷. نحوه ارزیابی نتایج کارگاه‌ها، برای این منظور مقایسه‌های زیر انجام گرفت:

میانگین پیش‌آزمون گروه تجربی ۱ با میانگین نمرات پس‌آزمون آن به منظور بررسی اثر آموزش همراه با بومی سرودها بر ارتقاء آگاهی و بهبود علاقه شرکت کنندگان. میانگین پس‌آزمون گروه تجربی ۱ با میانگین نمرات پس‌آزمون گروه شاهد به منظور بررسی تأثیر بومی سرودها بر ارتقاء آگاهی و بهبود علاقه شرکت کنندگان. برای دور نگه داشتن اعضای گروه شاهد از محتوای کارگاه‌های تجربی، کارگاه این گروه در سکونت‌گاه‌های فصلی دور از روستا برگزار گردید. مشخصات ارائه محتوای آموزش و بومی سرودها در جدول زیر

آورده شده است. میانگین پس آزمون گروه تجربی ۱ با میانگین پس آزمون گروه تجربی ۲ به منظور کنترل تأثیر پیش آزمون هنگام بررسی تأثیر بومی سرودها بر ارتقاء آگاهی و بهبود علاقه شرکت کنندگان.

یافته‌های تحقیق

مقایسه نتایج پیش آزمون و پس آزمون آموزش آگاهی از دلایل "مهاجرت" و علاقه به "گردشگری طبیعت مدار" در جدول ۳ نشان داده شده است. نتایج آگاهی و علاقه جوانان شرکت کننده در کارگاه آموزشی تجربی ۱ در پس آزمون نسبت به نتایج پیش آزمون آن در سطح معنی داری ($P=0/001$) بیشتر است.

جدول ۳. مقایسه میانگین‌های گروه تجربی ۱ پیرامون آگاهی از دلایل مهاجرت و علاقه به گردشگری طبیعت مدار

P1	T-value		میانگین				متغیرها	
	علاقه	آگاهی	پس آزمون	پیش آزمون	علاقه	آگاهی		
0/001	0/001	3/95	6/70	3/88	3/56	2/98	1/68	دلایل مهاجرت جوانان
0/001	0/001	5/30	6/03	4/04	3/54	2/73	1/83	علاقه به گردشگری طبیعت مدار

طیف آگاهی و علاقه از ۱ تا ۵ می‌باشد.

مقایسه میانگین نتایج پس آزمون آموزش گروه تجربی ۱ با شاهد با آزمون t مستقل (Independent-Samples T-Test) برای هر دلیل "مهاجرت" و علاقه مندی به "گردشگری طبیعت مدار" تفاوت معنی داری را ($P=0/001$) نشان می‌دهد (جدول ۴). به عبارت دیگر، آموزش همراه با اجرای بومی سرودها توانسته است آگاهی‌ها را ارتقاء داده و علایق جوانان شرکت کننده را بهبود بخشد.

جدول ۴. مقایسه میانگین آموزش آگاهی و علاقه گروه‌های تجربی ۱ و شاهد پیرامون مهاجرت، گردشگری طبیعت مدار

P1	T-value		گروه شاهد		گروه تجربی ۱		اهداف اختصاصی	
	علاقه	آگاهی	علاقه	آگاهی	علاقه	آگاهی		
0/001	0/001	5/65	7/96	2/34	1/40	3/88	3/56	دلایل مهاجرت جوانان روستایی
0/001	0/001	8/67	8/11	2/42	1/68	4/04	3/54	گردشگری طبیعت مدار

دامنه طیف آگاهی و علاقه از ۱ تا ۵ می‌باشد.

مقایسه میانگین آموزش آگاهی و علاقه گروه‌های تجربی ۱ و ۲ با آزمون t مستقل نشان می‌دهد (جدول ۵) تفاوت میانگین آگاهی و علاقه نسبت به گردشگری طبیعت مدار این دو گروه پس از آموزش تفاوت معنی دار نیست. به عبارت دیگر، انجام پیش آزمون نمی‌تواند در گروه تجربی تأثیر گذار بوده باشد.

جدول ۵. مقایسه میانگین آموزش مهاجرت، گردشگری طبیعت مدار و بومی سرودها بین گروه‌های تجربی ۱ و ۲

P1	T-value		گروه تجربی ۲		گروه تجربی ۱		متغیرها	ردیف
	علاقه	آگاهی	علاقه	آگاهی	علاقه	آگاهی		
0/064	0/012	1/89	-2/62	3/26	2/64	3/88	3/56	۱ دلایل مهاجرت جوانان روستایی
0/080	0/219	1/78	-1/24	3/58	3/19	4/04	3/54	۲ گردشگری طبیعت مدار

دامنه طیف آگاهی و علاقه از ۱ تا ۵ می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

آمار نگران‌کننده مهاجرت جوانان روستائی، همگان را برای ماندن جوانان در روستا به اندیشیده‌وامی دارد. بررسی‌های به عمل آمده در راستای شناسایی عوامل این نوع مهاجرت مبین آن است که مهاجرت، پاسخ به تفاوت درآمدی شهر با روستا است که این نظر هم‌چنان مورد پذیرش عمومی است (Richmond, 1994). نظریه‌های اجتماعی، مهاجرت را تابع اعتقادات رفتاری و هنجاری و نیز سطح انتظارات ارزشی فرد می‌داند. در این بین محدودیت‌های کارکردی مناطق روستائی از ابعاد اجتماعی مثل کسب منزلت اجتماعی، آسایش، تحرک، آزادی عمل و خلقیات تابعی از ابعاد روانشناختی مهاجرت است (Boug, 1997). از طرف دیگر، در جهان امروز اهمیت گردشگری و لزوم بررسی و تحقیق آن با توجه به دو نظریه فوق امری مسلم است زیرا گردشگری از مهمترین عوامل تولید ثروت، پویایی، جابجایی انسان‌ها و ثروت ملت‌ها است (مشبکی اصفهانی و ملک‌اخلاق، ۱۳۸۲). به عبارت دیگر، ورود گردشگر موجب درآمدزایی از طریق فرصت‌های اقتصادی جدید می‌شود (مداح، ۱۳۸۶). به همین دلیل، گردشگری روستائی می‌تواند راهکاری مناسب برای توسعه، کسب درآمد و افزایش اشتغال در روستا باشد. به همین دلیل نیز اکوتوریسم روستائی یا گردشگری طبیعی روستائی، مهمترین رویکرد اقتصاد گردشگری در راستای بهره‌وری بهینه و پایدار از منابع طبیعی و زیست‌بوم روستا به شمار می‌رود که از جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و معیشتی و رشد و پیشرفت رشد ناخالص ملی مورد توجه فزاینده قرار گرفته و در این میان، پاسداشت و نگهداشت محیط زیست و منابع طبیعی، از مهمترین محورهای توسعه آن به شمار می‌رود (همکاران، ۱۳۸۸). به استناد تعاریف سازمان جهانی گردشگری، پیش‌نیاز توسعه پایدار گردشگری، تلفیق و هماهنگی اهداف اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی و فرهنگی است. این امر متضمن تامین منافع درازمدت جامعه میزبان، گردشگران میهمان و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی است (کرمی دهکردی و همکاران، ۱۳۹۱). ایران به دلیل جاذبه‌های فراوان طبیعی، تاریخی و فرهنگی در زمره مستعدترین کشورها محسوب می‌شود، لیکن وابستگی شدید درآمد ارزی به صادرات فرآورده‌های نفت و گاز، موجب کم‌توجهی به این فعالیت شده است. از این روست که تاکنون و به‌رغم ظرفیت بالای این فعالیت، گردشگری روستائی سهم ناچیزی را در اقتصاد کشور به خود اختصاص داده است (میرکتولی و مصدق، ۱۳۸۹). به‌رحال، بیکاری و کمبود فرصت‌های شغلی از مشکلات اصلی روستاها، به ویژه بین جوانان روستائی است. کاهش شاغلان بخش کشاورزی این واقعیت را نشان می‌دهد که در آینده، افزایش اشتغال در نواحی روستائی در گرو توسعه بخش صنعت و خدمات است. گردشگری از وسیع‌ترین و سریع‌ترین بخش خدمات در حال رشد است در نتیجه، تقاضاهای جدید گردشگران و نیاز به تنوع محصولات و مقصدهای گردشگری، زمینه‌ای برای توسعه کسب و کار، به ویژه کسب و کارهای کوچک و متوسط و توسعه کارآفرینی را فراهم می‌آورد (دادورخانی و همکاران، ۱۳۹۰). ولی تلاش‌های جدی برای آگاه‌سازی و علاقه‌مندسازی جوانان به ماندن در روستا کمتر انجام می‌گیرد؛ بنابراین شناسایی عوامل به‌تنهایی نخواهد توانست مهاجرت جوانان را تغییر دهد. به همین دلیل در این پژوهش تلاش گردید تا با ارائه آموزش به جوانان روستای زردوئی از تأثیر عوامل دافعه روستائی کاسته شده و با بهبود آگاهی و علاقه آنان از دلایل مهاجرت بی‌رویه، آنان را از این کار منع نمود. بنابراین، در این تحقیق با توجه به وابستگی مردم بومی این دیار به فولکلور و بومی سرودهای محلی، از این عامل به عنوان تسریع‌کننده و پیش‌برنده آموزش ارتقای آگاهی و علاقه‌مندسازی جوانان استفاده گردید و نتایج قابل توجه‌ای نیز به دست آمد. از جمله تحقیقاتی که قبلاً از برگزاری کارگاه‌های آموزشی استفاده شده است (شاه‌ولی و رحیمی، ۱۳۸۵) و ابزار هنر همراه با آموزش، برای تحقق هرچه بیشتر اهداف آموزشی استفاده کرده است، می‌توان به تحقیقات مشفق و شاه‌ولی (۱۳۸۴)، شاه‌ولی و ابراهیمی (۱۳۹۱) و شاه‌ولی و ابراهیمی (Shahvali and Ebrahimi, 2014) اشاره نمود که نشان می‌دهد اهداف آموزشی با همراهی هنر آسان‌تر محقق می‌گردد. در تحقیق حاضر نیز نتایج مقایسه پیش‌آزمون با پس‌آزمون آموزش‌های همراه با هنر بومی سرودها به جوانان شرکت‌کننده در گروه تجربی ۱ از یک طرف و نیز مقایسه پس‌آزمون آن با گروه شاهد، بیانگر معنی‌دار بودن ارتقای آگاهی و بهبود علاقه جوانان روستای زردوئی نسبت به "دلایل مهاجرت و علاقه مند شدن به ماندن در روستا" و "گردشگری

طبیعت مدار" است. ارتقای آگاهی جوانان از دلایل مهاجرت برای کسب اشتغال و درآمدزایی در گردشگری روستائی طبیعت مدار به طور معنی داری آنان را به ماندن در روستای محل زندگی خود، علاقه مند ساخته است. ارتقای آگاهی آنان از فرصت های گردشگری روستائی طبیعت مدار آنان را به استفاده از امکانات موجود در روستا در راستای توسعه این صنعت نیز علاقه مند کرده است. زیرا از نقش های حیاتی هنر، تفسیر وابستگی زندگی انسان به محیط، در دوره های زمانی مختلف و توانایی پیش بینی آینده می باشد. لذا این کار با هنر به عنوان یک فرآیند ارتباطی و ضرورت جلب توجه افراد به آن، کاملا آشکار می شود زیرا هر تولید هنری براساس یک اصل مهم ارتباطی، شکل می گیرد. بنابراین برای دستیابی به ارزش های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و طبیعت مدار برای عینیت بخشیدن به آنها، به قالبی نیاز است که از لحاظ تأثیرگذاری و برقراری ارتباط سریع با مخاطب قابل اطمینان باشد. هنر، این مهم را به انجام می رساند و به ایجاد عادت های مناسب در مخاطب برای استفاده بهینه از منابع منجر می شود (شاه ولی و ابراهیمی، ۱۳۹۱). روستا واحد بنیادی تولید تلقی می شود و جوانان، نیروی فعال آن می باید از آموزش های عملی و مبتنی بر تجربه های مفید و کاربردی بهره مند شوند. ضمناً، جوانان خواهند توانست با جنبه های طبیعت مدار بیشتر آشنا شوند و از چالش های پیش رو در روستا با تکیه بر تجربیات عملی، کمتر متضرر شده و کمتر مهاجرت کنند. علی رغم این که، در مقوله آموزش، نتایج کاربردی آن در درجه اول می باید مورد بهره برداری روستائیان بویژه جوانان قرار گیرد؛ این امر در عمل به درستی اجرا نمی شود ولی پیشنهاد می شود که پژوهش هایی که این نوع دغدغه ها را در نظر دارند و محتوای آنها برای روستائیان و جوانان کاربردی تر است در اولویت قرار گیرند. زبان هنر شعر، تصویرگری، نقاشی، کاریکاتور، بومی سرودها و امثال آنها، یک زبان همگانی و بین المللی است و در زمینه های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، صنعتی و به طور کلی در تمام فعل و انفعالات فکری کاربرد دارند؛ لذا پیشنهاد می گردد برای آگاهی از ایجاد سازگاری انسان با محیط خویش و ادامه حیات و نیز در نظر داشتن سهم نسل های آینده از منابع تجدید شونده و درک روابط خود با طبیعت و بهره برداری اصولی از منابع طبیعی، از این زبان فراگیر و همگانی استفاده گردد؛ تا این که جوانان، داوطلبانه برای حفظ سرمایه های ملی کشور پیش گام شوند. زیرا بسیاری از جوانان چندان راغب نیستند هر کاری را با توصیه های مکرر بزرگسالان، دنبال نمایند اما اگر این توصیه ها در قالب های هنری سامان یابند چه بسا برای عملی کردن این توصیه ها اقدامات فوری و لازم را به عمل آورند.

منابع

- ارتیعی، ف.، چیدری، م. و جعفری، م. (۱۳۹۰). عوامل تأثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی (مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه). *مجله پژوهش های روستایی*، سال ۲، شماره ۳، صص ۵۵-۷۳.
- بمانیان، م. ر.، پورجعفر، م. ر. و محمودی نژاد، ه. (۱۳۸۸). ارائه مدل پیشنهادی جهت پیاده سازی گردشگری الکترونیک در طرح های توسعه گردشگری روستایی (بررسی تطبیقی و ارائه مدل پیشنهادی با توجه به شرایط معاصر ایران). *فصلنامه مدیریت شهری*، شماره ۲۳، صص ۷۱-۸۸.
- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی. (۱۳۹۴). طرح توسعه روستاهای هدف گردشگری استان کرمانشاه (شهرستان پاره). انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
- بوستان، ب. و درویشی، م. (۱۳۷۰). هفت اورنگ مروری بر موسیقی سنتی و محلی ایران. تهران: انتشارات حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی.
- پناهی سمنانی، م. ا. (۱۳۷۶). ادب رسمی و ادب عامیانه. *مجله شعر*، شماره ۲۱، صص ۲۵-۲۰.
- حافظ نیا، م. (۱۳۸۶). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: انتشارات سمت.
- دادورخانی، ف.، رضوانی، م. ر.، ایمنی قشلاق، س. و بوذرجمهری، خ. (۱۳۹۰). تحلیل نقش گردشگری در توسعه ویژگی های کارآفرینانه و گرایش به کارآفرینی در بین جوانان روستایی (مطالعه موردی: روستای کندوان و اسکندان شهرستان اسکو). *مجله پژوهش های جغرافیای انسانی*، شماره ۷۸، صص ۱۹۵-۱۶۹.

- دهیاری روستای زردویی. (۱۳۹۳). آشنایی با توانمندی‌های فرهنگی و گردشگری روستای زردویی. منتشر نشده.
- شاه‌ولی، م. و چهارسوقی امین، ح. (۱۳۷۹). بررسی کارکردهای مهارت‌های ارتباطی حل اختلاف در تحقق وظایف و بهبود روابط انسانی در سازمان، به کمک آموزش کارگاهی. دانش مدیریت، سال ۱۳، شماره ۵۰، صص ۱۳۸-۱۱۳.
- ذوالفقاری، ح. و احمدی، ل. (۱۳۸۸). گونه‌شناسی بومی سرودهای ایران. فصلنامه ادب پژوهی، شماره ۸-۷، صص ۱۷۰-۱۴۳.
- سلیمی، ه. (۱۳۹۳). نگاهی به فولکلور کردی. پایگاه تحلیلی کردها، به آدرس: <http://www.kordha.ir/?p=598>
- شاه‌ولی، م. و رحیمی، ن. (۱۳۸۵). بررسی کارکرد آموزش بر تلفات و ضایعات در واحدهای پرورش جوجه گوشتی استان فارس: ارائه الگوی آموزشی. مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی، جلد ۲، شماره ۱، صص ۳۹-۲۵.
- شاه‌ولی، م. و ابراهیمی، ف. (۱۳۹۱). رویکردی نظری و عملی به هنر تصویرآفرینی قرآن برای آموزش روستائیان. فصلنامه پژوهش‌های میان رشته‌ای قرآن کریم، سال ۳، شماره ۲، صص ۶۶-۳۹.
- شهبازی، ا. (۱۳۸۴). توسعه و ترویج روستایی. انتشارات دانشگاه تهران.
- قدیری، م. (۱۳۸۳). عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان اصفهان در زمینه اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.
- عزیزی، گ. (۱۳۹۴). تحلیل ارتقای آگاهی و علاقه جوانان روستای زردویی به دانش بومی طبیعت‌مدار با فولکلور در استان کرمانشاه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز.
- عمرانی، س. ا. (۱۳۸۱). برداشتی از لالایی‌های ایران. تهران: انتشارات پیوند نو.
- کاوری‌زاده، ب. (۱۳۷۹). بررسی تأثیر دو روش آموزش کارگاهی و سخنرانی بر میزان یادگیری مرتعداران استان ایلام نسبت به حفظ، احیاء و بهره‌برداری از مراتع. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز.
- کریمی دهکردی، م.، میرک‌زاده، ع. ا. و غیاثوند غیایی، ف. (۱۳۹۱). تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستائیان استان چهارمحال و بختیاری. فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۳، شماره ۱، صص ۱۲۲-۹۹.
- مداح، م. (۱۳۸۶). صنعت گردشگری و تولید منطقه‌ای با تأکید بر محدودیت‌های استان سمنان. مجموعه مقالات همایش ملی توانمندی‌ها، موانع و راهکارهای توسعه گردشگری استان سمنان. معاونت پژوهشی دانشگاه سمنان.
- مشبکی اصفهانی، ا. و ملک‌اخلاق، ا. (۱۳۸۲). طراحی الگوی سیاست‌گذاری در بازیابی صنعت جهانگردی ایران. فصلنامه دانشور، دوره ۱۰، شماره ۲، صص ۷۶-۶۵.
- مشفق، ژ. و شاه‌ولی، م. (۱۳۸۴). بررسی نقش کاریکاتور در تغییر نگرش کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی شیراز نسبت به کشاورزی پایدار. فصلنامه علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، سال ۹، شماره ۱، صص ۲۵-۳۹.
- نادری، ا. و سیف‌نراقی، م. (۱۳۷۶). روش‌های تحقیق در علوم انسانی. تهران: دفتر تحقیقات و انتشارات بدر.
- Boug, A. (1997). Appraisal of rural-urban migration determinates: A case study of constant, Algeria. *TWPR*, 10(11):33-42.
- Maria, S.P., (2000). In *The Political Participation of Children*. Rakesh Rajani (ed.) Harvard Center for Population and Development Studies; Harvard School of Public Health.
- Olujide, M.G. (2008). Attitude of youth towards rural youth projects in Lagos State, Nigeria. *J. Soc. Sci.*, 17(2):163-167.
- Richmond, A. (1994). The spatial focus of US inter-state migration flows. *International Journal of Population Geography*, 4(4):63-80.
- Shahvali, M. and Ebrahimi, F. (2014). Agricultural extension education method for water use optimization. *Iran Agricultural Research*, 33(2):1-10.